

НАКОНЕЧНА О.С.
к.е.н, доцент кафедри фінансів та кредиту
ПВНЗ «Міжнародний університет фінансів»

МИХАЙЛИК О.М.
к.е.н, доцент кафедри фінансів та кредиту
ПВНЗ «Міжнародний університет фінансів»

ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Сучасний розвиток сільськогосподарських підприємств визначається високим рівнем кредитомісткості. При цьому банківське кредитування забезпечує порядком 25-27% загальної потреби у фінансуванні. Така залежність виходить зі специфіки агробізнесу, яка включає в себе високу капіталомісткість виробництва, постійну нестачу власних фінансових ресурсів, сезонність виробництва, тривалість виробничого циклу і т.д. Наряду зі специфікою аграрного бізнесу на його розвиток впливають ряд стримуючих факторів, таких як висока вартість ресурсів, рівень ліквідності заставного майна, відсутність практики страхування кредитних ресурсів. З огляду на такі факти постає необхідність в дослідженні сучасного стану ринку агрокредитування, виявленні основних тенденцій його розвитку, розкритті проблемних зон, та розробці загальних пропозицій щодо підвищення ефективності його функціонування.

Досліджуючи сучасний стан кредитування аграрних підприємств варто зазначити, що за оцінками Мінагрополітики, на весняно-польові роботи в 2015 р. аграріям знадобиться 60 млрд. грн., що в 1,5 рази більше, ніж 2014-го [2]. Тобто перед сільськогосподарськими підприємствами постає питання пошуку фінансових ресурсів для забезпечення своєї діяльності. Одним із таких ресурсів є банківський кредит, що має достатню популярність серед аграріїв.

Провівши моніторинг банківського ринку в розрізі аграрного кредитування виявлено лише 8 банків, які пропонують такі ресурси: Приватбанк, Райффайзен банк Аваль, ПУМБ, Альфа-Банк, Укрсоцбанк, Прокредит та Креді Агріколь, ОТП банк. В основному банки пропонують аграріям такі види кредитування: на поповнення обігових коштів, факторинг на покупку техніки, лізинг та вексельні програми.

Кредит на поповнення обігових коштів в середньому дають на 1-3 роки за ставкою від 26% річних в гривні. Сума кредитних ресурсів варіює від обороту підприємства та оціночної вартості заставного майна. Формами фінансування є відновлювальні та невідновлювальні кредитні лінії. В якості застави як правило виступає нерухомість, автотранспорт, обладнання та техніка, майбутній врожай, цілісні майнові комплекси, біржові товари та депозити. Комісія в середньому сплачується єдиноразово в розрізі 1% від суми кредиту [3].

Одним із видів кредитування агрокомпаній щодо поповнення обігових коштів є фінансування за подвійними складськими свідоцтвами. Вимогами до таких свідоцтв є правильність оформлення відповідно до чинного законодавства, сертифікат повинен бути виписаний на ім'я позичальника, чітко вказані строки дії сертифікату, які збігаються з строком зберігання зерна.

Основними умовами такого виду кредитування є: отримання кредитних коштів під заставу зерна, під час його зберігання в сертифікованому складі; мінімальний пакет документів та спрощена схема прийняття рішення по кредиту; можливість заміни застави та продажу зерна протягом терміну дії кредитного договору. Ліміт кредитування становить в діапазоні 80-95% від вартості зерна, наданого у забезпечення. Строк кредитування залежить від строку зберігання майна. Так Креді Агріколь у своїй кредитній пропозиції визначає строк на 5 днів менше, ніж строк зберігання зерна за подвійним складським свідоцтвом, але не пізніше 31 травня року, наступного за роком збору врожаю зерна, яке надається в заставу [11].

Формою видачі таких ресурсів як правило є невідновлювальна та відновлювальна кредитні лінії. Розмір комісії варіюється від розміру ліміту. В основному вона становить близько 1%. Для отримання кредиту позичальник повинен в першу чергу займатися зерновими та олійними культурами, працювати на ринку більше 2-3 років, мати достатній рівень кредитоспроможності, та наявність поточних рахунків у банку позичальника. В якості застави виступає пшениця, насіння соняшнику, ріпак, ячмінь, жито, кукурудза, соя.

Досить активно останнім часом банки почали пропонувати для аграріїв вексельні програми кредитування. Основними перевагами даного виду кредиту на відміну від інших - це невисокі ставки за ресурс. В середньому під стандарті вексельні продукти для аграріїв банки дають 5%, строком від 6-12 місяців. Стосовно максимальної суми кредиту то вона коливається в межах 70-80% від ціни контракту, а комісія становить 1,1-2,3%. В якості заставного майна виступають депозити, нерухомість, сільськогосподарська техніка, обладнання та інше ліквідне майно. Як правило цільове спрямування даних ресурсів дозволяють агрокомпаніям забезпечувати свою діяльність засобами захисту [4].

Також до переваг даного виду кредитування можна віднести те, що сам вексель дає можливість закріпити ціну товару в гривнях, що є досить вигідним для сільськогосподарських виробників в умовах нестабільного коливання курсу національної валюти. Сама процедура вексельного кредитування полягає

в тому, що агрокомпанії повинні звернутися до офіційного дистриб'ютора і визначитися з ціною поставки. В разі досягнення домовленостей сторін сільськогосподарське підприємство звертається до банку для отримання гарантій за такими зобов'язаннями.

Наряду зі стандартним вексельним кредитуванням банки пропонують вексельне кредитування за партнерськими програмами. Такі вексельні партнерські програми мають Приватбанк, ПУМБ, Райффайзен банк Аваль, Креді Агріколь, Укрсоцбанк. Ставка за таким видом кредитування навіть менше від стандартної на 2%. Строк кредитування коливається від 9-12 місяців, а сума в середньому становить 90% від суми контракту. Якщо потреба в кредитуванні становить до 160 тис. грн. то деякі банки можуть надавати кредитні ресурси без заставного майна. Комісія сплачується щоквартально, її розмір залежить в першу чергу від якості заставного майна. Якщо в якості застави виступає нерухомість, то вартість комісії становитиме від 1,1% до 2,3% від суми векселя за кожні 90 днів, якщо депозит, то деякі банки можуть знизити її до 0,25% [3].

Серед переваг даного виду ресурсів варто виділити низьку вартість позики та спеціальні ціни на товар. Але тут є певні особливості, які полягають в тому, що банки будуть визначати список партнерів з якими позичальник може співпрацювати. Так, наприклад Укрсоцбанк співпрацює по партнерським програмам з такими компаніями як BASF, Syngenta, BAYER, MONSANTO та інші [9].

В якості альтернативи деякими банками пропонується використовувати для співпраці з аграріями факторинг. Банки пропонують стандартні програми з відстрочкою платежу на 30-90 днів під 20-25% річних. Розмір кредитного фінансування встановлюється в індивідуальному порядку і залежить від оборотів агрокомпанії та термінів її функціонування. Максимально можлива сума кредитування - 80-90% від вартості поставки. Як відомо плата за факторинг включає в обов'язковому порядку комісію за обслуговування. Її розмір коливається в межах 0,1-4% від суми коштів, які надійшли на рахунок. Так, тільки комісія за користування даною послугою становить від 0,5% до 1%. Комісія за обслуговування надходжень - 0,1-4%, а за управління боргом банк нараховує фіксовану суму в розрізі 1 500 грн. в місяць. Чим більший період відстрочки, тим менша комісія. Заставне майно - відсутнє.

Банківські установи досить жорстко регламентують умови щодо позичальників та дебіторів в розрізі факторингу. Найбільш поширеними серед них є співпраця дебітора з сільськогосподарською компанією - позичальником не менше 6 місяців, а дебітором повинна бути надійна компанія. Якщо частка ненадійних дебіторів становить 20% від їх загальної кількості в такому випадку банк відмовить в наданні факторингу. Серед позитивних рис факторингу варто відмітити те, що банк бере на себе юридичний супровід та контроль за погашенням дебіторської заборгованості та відсутність заставного майна.

Досить популярним кредитним ресурсом серед аграрних підприємств останнім часом набуло кредитування на придбання сільськогосподарської техніки. Скористатися таким ресурсом можуть лише підприємства в яких земельний фонд стартує з 200 га. і з оборотами в 15-20 млн. грн.. Ставка по банкам становить 25-35% і видають такий кредит на строк 5-7 років. Гранична сума ресурсу - до 1 млн. грн., мінімальний авансовий платіж - 25%. Страхування майна в середньому обійдеться від 1% до 5% і проводиться повинно в акредитованій компанії. Деякі банки можуть додатково вимагати від клієнта заставу і чим вища її вартість тим менший може бути авансовий платіж. В якості заставного майна можуть виступати власний транспорт та сільськогосподарська техніка.

Варто також звернути увагу на партнерські програми кредитування на придбання техніки. Ставки за такими програмами коливаються від 12% до 21%. Так Райффайзен банк Аваль співпрацює з такими компаніями як «John Deere», ТОВ «Техноторг», ТОВ «Эридон Тех», «TITAN MACHINERY», ТОВ «Європейська Аграрна компанія» [12].

Розглядаючи лізинг як один з варіантів кредитування аграріїв встановлено що станом на березень 2015 р. лише 3 компанії надають таку послугу: ОТП банк, Альфа-банк та Приватбанк. Раніше лізинг був привабливим для аграрного сектору, за рахунок того, що був дешевшим, ніж звичайний кредит. В теперішніх умовах їх ставки зрівнялися, а по деяким програмам лізинг дорожче кредиту. Відтепер для малих та середніх підприємств така послуга буде недоступною. Винятком можуть бути агрокомпанії, які матимуть можливість внесення авансованого платежу у розмірі 50% від ціни покупки. Стосовно великих підприємств наявність першого внеску становить 25-30%. Кредитують банки лише в гривні від 25% відповідно на суму від 500 тис. грн. до 2,5 млн. грн. на 5 років. Враховується також єдинократова комісія в 1-2,5% від суми контракту, та комісія за страхування в 1%. Дещо нижчі ставки за лізингом представлено в розрізі партнерських програм - від 17%. Так ОТП Лізинг має партнерські програми з такими компаніями як Buschhoff, New Holland, Titan Machinery Ukraine, Vencomatic Group, CLAAS, Case IH та інші. Перевагами лізингу й надалі залишається оперативність і те, що реєстрацію і страхування техніки проводиться лізинговою компанією. Недоліком є висока вартість ресурсу [3].

Банки також пропонують і спеціальні програми кредитування. Так Райффайзен банк Аваль надає ресурси під будівництво або реконструкцію елеваторних комплексів для зберігання сільськогосподарської продукції власного виробництва, зерносушарок. Надається кредит у формі невідновлювальної кредитної лінії зі встановленим лімітом кредитування, крім того кошти виділяються відповідно до етапів будівельних робіт упродовж всього терміну дії кредитного договору. Максимальна сума кредитування до 1,5 млн. євро (еквівалент у гривні), строком до 84 місяців, при мініальному внеску у 30%. В якості забезпечення виступають обладнання для зберігання, сушіння, транспортування, зважування й відвантаження зернової та іншої сільськогосподарської продукції; нерухоме майно; автомобілі, наземні транспортні засоби, комбайни, трактори чи інша сільськогосподарська техніка, депозит у банку - кредитора, цілісний майновий комплекс та безумовна банківська гарантія [12].

Враховуючи дослідження кредитних програм банків можливо сформулювати загальні реалії розвитку ринку банківського агрокредитування. По-перше враховуючи підвищення облікової ставки НБУ до 30% та зростання частки проблемної заборгованості банки активно підвищили ставки на кредитні ресурси, тим самим знизивши кредитну активність аграріїв. По-друге складність та недосконалість механізмів отримання кредиту, велика кількість комісій також призводять до здороження ресурсу. По-третє умови кредитного забезпечення не відповідають реаліям аграрних підприємств. По-четверте брак досвіду та недоступність до альтернативних джерел кредитування, таких як факторинг та вексель, зменшує кількість та обсяги кредитування аграріїв. По-п'яте недостатній рівень стимулювання розвитку банківського кредитування з боку держави у формі часткової компенсації ставок за короткостроковими кредитами за рахунок державного бюджету. Відомо, що в переглянutoму бюджеті на 2015 р. уряд виділив лише 300 млн. грн. на компенсування ставок за кредитними ресурсами аграріїв. Такі ресурси є недостатніми та недоступними для малого та середнього агробізнесу. Крім того державою так і не було розроблено відповідних програм для кредитування сільськогосподарських підприємств. По-шосте, нестабільний економічний клімат, який пов'язаний із дестабілізацією економіки країни має своє негативне відображення на розвиток банківського кредитного фінансування аграрних підприємств.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гомза В.М. Сучасний стан кредитування аграрних підприємств: проблеми та шляхи їх вирішення / В.М. Гомза // Науковий вісник Херсонського державного університету Випуск 6. Частина 2 - 2014 р. Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/101.pdf
  2. Іщенко Г. Посівна-2015: бракує грошей [Електронний ресурс] / Г. Іщенко // Урядовий кур'єр №46. – 18 лютого 2015 р. – Режим доступу: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/posivna-2015-brakuye-groshej/>
  3. Кривенко Т. Деньги на поле / Т. Кривенко // Журнал «Деньги» №4, 25 февраля 2015 г. С. 34-37
  4. Матеріали офіційного сайту Національного банку України. – 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
  5. Матеріали офіційного сайту ПАТ «Альфа-Банк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.alfabank.ua>
  6. Матеріали офіційного сайту ПАТ «ОТП Банк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://otpbank.com.ua>
  7. Матеріали офіційного сайту ПАТ «ПроКредит Банк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://procreditbank.com.ua>
  8. Матеріали офіційного сайту ПАТ «ПУМБ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pumb.ua/>
  9. Матеріали офіційного сайту ПАТ «Укрсоцбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unicredit.ua>
  10. Матеріали офіційного сайту ПАТ КБ «Приватбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua>
  11. Матеріали офіційного сайту ПАТ «Креді Агріколь» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://credit-agricole.com.ua>
- Матеріали офіційного сайту ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aval.ua>